

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus son
(5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Vaxidov Suxrobjon</i> O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI	10-14
<i>Mamatqulov Bekzod, Negmatova Dilafro'z</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA SANOATINING RIVOJLANISHI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2024 YILLAR)	15-20
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> FARG'ONA VODIYSINING O'RTA ASRLAR DAVRI KULOLCHILIK HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN	21-25
<i>Raxmatov Ramshod Raximovich</i> XX ASRNING BOSHLARIDA BUXORO VA TURKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AFG'ONISTON OMILI	26-30
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o'g'li</i> SOVETLAR DAVRIDA FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA MADANIY HAYOT (Z. M. BOBUR NOMLI ISTIROHAT BOG'I MISOLIDA)	31-37
<i>Ergashev Ahmad Abdug'offorovich</i> PAXTAKOR-79 FOJIASI: O'ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA'SIRI (1979-1991)	38-44
<i>Ergashev Umar Kuzyevich</i> O'ZBEKLARNING "QOVCHIN" URUG'IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI)	45-49
<i>Bebitov Maqsud, Jo'raqulova Mukambar</i> JALOLIDDIN RUMIY: TURKISTON VA ANADOLU O'RTASIDAGI MA'NAVIY KO'PRIK	50-57

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Isayev Kobiljon Abdukodirovich</i> SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY INKLYUZIYA FAOLIYATINING IJTIMOIIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	58-69
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	70-78
<i>Zokirjonov Muhammadsodiq, Mirzayeva Fotima</i> KAPITAL AKTIVNI BAHOLASH MODEL (CAPM)NING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	79-91
<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО – ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА В ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	92-98
<i>Jumayeva Guzal, Jumadullayeva Durdona</i> JAHONDA KORPORATIV BOSHQARUV TENDENSIYALARI VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	99-105

<i>Rustamov Jamshed Boturjonovich</i> BIZNES-TA'LIMI XIZMATLARINI KO'RSATUVCHILARNING MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	106-110
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHARSOZLIKDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIYLIK MASALASI	111-114
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> YOSHLARDA MILLIY IDENTIKLIKNI SAQLASHNING OMILLARI	115-123
<i>Eshpulatov Inoyat Saparovich</i> FAXRIDDIN ROZIYNING INSON FALSAFASI	124-128
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING DEISTIK MATERIALIZMI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	129-133
<i>Rustamaliyev Mirjalol Hayrullo o'g'li</i> BARQAROR RIVOJLANISHDA DAVLAT BOSHQARUVINING AXLOQIY VA FALSAFIY MUAMMOLARI	134-138
<i>Abdumalikov Abdulatif, Juraboyeva Dilmura</i> YANGI O'ZBEKISTONDA JAMIYAT, INSON VA TABIAT MUNOSABATLARINING UYG'UNLIGI	139-143

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	144-152
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дильбар</i> ТИПОЛОГИЯ КОНВЕРГЕНЦИИ В ЛИНГВИСТИКЕ	153-158
<i>Mirzayeva Kamola</i> "DEVONU LUG'ATIT TURK" ASARIDA KIYIM-KECHAK NOMLARI	159-164
<i>Abdullayev Akmal Amirovich</i> TOSHKENT VILOYATI ETNOTOPONIMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNIK GURUHLAR MIGRATSIYASINING TA'SIRI	165-169
<i>Sayfullayeva Dilnoza Dilshod qizi</i> XUDOYBERDI TO'XTABOYEVNING "BESH BOLALI YIGITCHA" ROMANIDA MUALLIF BIOGRAFIYASI IFODASI	170-174
<i>Rahmonova Surayyo Ne'matovna</i> MERONIMLARNING GRAMMATIK VA STRUKTURAVIY XUSUSIYATLARI	175-179
<i>Чернова Наталья Васильевна</i> ОЦЕНКА И ДИАГНОСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	180-184
<i>Abdusalomova Aziza Homidovna</i> SA'DIY SHEROZIY SHE'RIYATINING ANGLIYADAGI TARJIMALARIDA POETIK SHAKLNING USTUVORLIGI	185-192

<i>Morozova Anastasiya Vladimirovna</i> SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS IN THE NAMES OF DINING ESTABLISHMENTS	193-196
<i>Murotaliyeva Maftuna Shukurullo qizi</i> P.D.JEYMSNING DETEKTIV ASARLARIDA INTERTEKSTUALLIK	197-200
<i>Ismatova Shaxnoza Axror qizi</i> DAVLAT RAHBARLARINING BAYRAM TABRIKLARI: LINGVISTIK, STILISTIK VA PRAGMATIK TAHLIL	201-205

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Qayumov Zoir Ergashevich</i> O'ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	206-210
<i>Tajaliyev Ilyosbek</i> PIROTEKNIKA BUYUMLARINING QONUNGA XILOF MUOMALASINING UMUMIY TAVSIFI VA TURLARI	211-215
<i>Sanayev Botir</i> SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHDA YETKAZILGAN ZARAR UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIK MUAMMOLARI	216-221
<i>Alisherova Nozima Nizamidin qizi</i> PORA OLIH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	222-230
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> SPECIFIC FEATURES OF EARLY TERMINATION OF LOCAL DEPUTY POWERS ON OBJECTIVE GROUNDS	231-234
<i>Mirzayev G'olibjon Halimovich</i> PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH TUSHUNCHASI, AHAMIYATI VA ZARURATI	235-242

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI ART-PEDAGOGIKASI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	243-248
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA YUQORI SINF O'QUVCHILARINING IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH.....	249-255
<i>Egamberdiyeva Zarina Oltiboyeva</i> GEOAXBOROT TEXNOLOGIYALAR FANINI O'QITISHDA GAMIFIKATSIYA METODIKASINI QO'LLAB TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	256-260
<i>Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,</i> INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	261-265
<i>Alimkulov Jamshid</i> BO'LAJAK GEOGRAFIYA O'QITUVCHILARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	266-272

Kurbanov Olim Esirgapovich

TARIX FANI MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT

KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: TARIX VA ZAMONAVIYLIK 273-277

Received: 10 March 2025

Accepted: 15 March 2025

Published: 25 March 2025

Article / Original Paper

IMPROVING STUDENTS' SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITIES TAKING INTO ACCOUNT INTELLECTUAL ABILITIES

Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,

Asian University of Technologies

Master's student in the field of Information

Technologies in Education

E-mail: abdiyev.2021@inbox.ru

Abstract. This article provides a general understanding of the importance of scientific research activities for students, especially their intellectual abilities, their role and impact on the process of acquiring knowledge. It also explains scientifically based ideas about the general purpose of scientific research activities, students' interest in scientific research and its impact on the future. This article provides detailed information on the role of scientific research activities in creating motivation for students, their cognitive development, increasing logical thinking and analytical abilities, and analyzes foreign experience and provides necessary suggestions and recommendations.

Keywords: intellectual ability, scientific research activity, students and scientific research, cognitive abilities, scientific motivation, young researchers, research methodology, scientific research methods, academic development, innovation in research, creative thinking, scientific writing, research and analytical thinking, intellectual development, education and scientific activity, research skills, scientific competence, academic ethics methodological approaches, research effectiveness.

INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,

Osiyo texnologiyalar universiteti

Ta'limda axborot texnologiyalari yo'nalishi magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining talabalarga bo'lgan ahamiyati, ayniqsa ularning intellektual qobiliyatlari, bilim olish jarayonidagi roli va ta'siri haqida umumiy tushuncha berilgan. Shuningdek, ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining umumiy maqsadi, talabalarning ilmiy izlanishlarga qiziqishlari va uning kelajakka ta'siri haqida ham ilmiy asoslangan fikrlar izohlangan. Mazkur maqolada ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining talaba uchun motivatsiya yaratishi, ularning kognitiv rivojlanishi, mantiqiy fikrlash va analitik qobiliyatlarni oshirishdagi roli haqida batafsil ma'lumot keltirilgan hamda xorij tajribasi tahlil etilib, kerakli taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: intellektual qobiliyat, ilmiy tadqiqot faoliyati, talabalar va ilmiy izlanishlar, kognitiv qobiliyatlar, ilmiy motivatsiya, yosh tadqiqotchilar, tadqiqot metodologiyasi, ilmiy tadqiqot uslublari, akademik rivojlanish, tadqiqotda innovatsiyalar, kreativ fikrlash, ilmiy ishlarni yozish, tadqiqot va analitik fikrlash, intellektual rivojlanish, ta'lim va ilmiy faoliyat, tadqiqot mahorati, ilmiy kompetensiya, akademik etika metodologik yondashuvlar, tadqiqotning samaradorligi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI2Y2025N43>

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyati talabalarning shaxsiy rivojlanishi, akademik muvaffaqiyatlari va kelajakdagi kasbiy faoliyatlari uchun juda muhimdir. Talaba sifatida ilmiy

tadqiqotlarga jalb qilish, nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtirishga, balki ularning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishga ham yordam beradi. Ilmiy tadqiqotchilik faoliyati, o'z navbatida, talabalarining analitik fikrlash, muammolarni tahlil qilish, yangi yondashuvlarni ishlab chiqish, ijodkorlik va innovatsion fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Talabalar ilmiy tadqiqotlar orqali o'zlari o'rgangan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularga keng qamrovli va chuqur bilimlarni egallashda yordam beradi. Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining maqsadi nafaqat ilmiy sohada yangilik yaratish, balki jamiyat uchun dolzarb muammolarni hal qilish va yangi bilimlar ishlab chiqishdir. Talabalarining ilmiy tadqiqotlarga jalb qilinishi, ayniqsa, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirishga, ilmiy tahlilni o'zlashtirishga va ilmiy metodlarni qo'llashga yordam beradi. Bunday faoliyat nafaqat talabalarga ilmiy ishlarni bajarishda yordam beradi, balki ularga o'z bilim va malakalarini oshirishga, innovatsion fikrlarni rivojlantirishga va global muammolarni yechishda yangi yechimlar topishga imkon yaratadi.

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyati – bu nafaqat yangi bilimlar yaratish, balki jamiyatning taraqqiyotiga hissa qo'shishning asosiy vositasidir. Talabalarining ilmiy faoliyati nafaqat akademik muvaffaqiyatlarga, balki shaxsiy rivojlanishga ham olib keladi. Bu bo'limda ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining talaba uchun motivatsiya yaratishi, ularning kognitiv rivojlanishi, mantiqiy fikrlash va analitik qobiliyatlarni oshirishdagi roli haqida batafsil ma'lumot keltirilishi kerak.

Talabalar ilmiy tadqiqotchilik faoliyatiga jalb qilinishi orqali o'zlarining intellektual qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu jarayon, o'z navbatida, talabalarni mustaqil fikrlashga, ma'lumotni tahlil qilishga va bilim olish jarayonini boshqarishga o'rgatadi. Ilmiy tadqiqotchilik faoliyati talabalarga faqatgina nazariy bilimlarni o'zlashtirishni emas, balki real hayotdagi muammolarni hal qilishni ham o'rgatadi [1, 14-b].

Talaba o'z ilmiy tadqiqotini olib borishda amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi, xususan, tadqiqot metodologiyasi, ma'lumotlar tahlili, eksperimentlar o'tkazish, natijalarni taqdim etish kabi muhim qobiliyatlarni o'zlashtiradi. Bundan tashqari, ilmiy tadqiqotchilik faoliyati talabalarga global muammolarni tushunishga yordam beradi. Masalan, ekologiya, ijtimoiy muammolar, iqtisodiy rivojlanish va boshqa sohalarida yangi yondashuvlar va yechimlar ishlab chiqishda talabalar o'z ilmiy tadqiqotlari orqali jamiyatga hissa qo'shishlari mumkin. Shuningdek, ilmiy izlanishlar, talabalar uchun ilmiy jurnallar, konferensiyalar va seminarlarga qatnashish imkoniyatlarini yaratadi, bu esa ularning ilmiy hamjamiyat bilan aloqalarini mustahkamlaydi.

Bir nechta tadqiqotlar, talabalarining ilmiy faoliyatini rivojlantirishda intellektual qobiliyatlarning rolini ta'kidlaydi. Intellektual qobiliyatlar, xususan, kognitiv, analitik va ijodiy fikrlash qobiliyatlari ilmiy izlanishlar uchun asosiy omil bo'lib, talabalarni mustaqil va chuqur tadqiqotlarni olib borishga undaydi. Vygotsky (1978) o'zining "Mind in Society" asarida, kognitiv rivojlanishning ijtimoiy omillarini o'rganib, intellektual faoliyatning o'zaro aloqalar va ta'lim jarayonida qanday rivojlanishini ko'rsatgan. Vygotskyni o'z o'rnida yangi ilmiy kashfiyotlar uchun motivatsiya yaratishda talabalar uchun ijtimoiy va intellektual muhitning ahamiyatini ta'kidlagan [2, 64-b].

O'zgartirish va takomillashtirish usullari bo'yicha bir qancha tadqiqotlar mavjud. Khalilov (2021) ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirishda innovatsion pedagogik yondashuvlarni tahlil qiladi va ilmiy tadqiqotlarni olib borishda zamonaviy texnologiyalardan,

shu jumladan, onlayn kutubxonalar, ma'lumotlarni tahlil qilish dasturlari va interaktiv platformalardan foydalanishni taklif qiladi [3, 109-b]. Uning fikriga ko'ra, bunday usullar talabalarga o'z ilmiy izlanishlarini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi.

Bundan tashqari, Davronov (2019) ilmiy tadqiqotchilik faoliyatida metodologik yondashuvlarning ahamiyatini ta'kidlaydi. U talabalarning ilmiy izlanishlar olib borishda usullarni to'g'ri tanlash orqali tadqiqotning samaradorligini oshirishga erishish mumkinligini ko'rsatadi [4, 79-b].

Metodologik yondashuvlarning to'g'ri qo'llanilishi, talabaning fikrlash tizimini kengaytirish va ilmiy ishni chuqurroq tahlil qilish imkonini yaratadi.

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirishda talabalar motivatsiyasi va intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishning ahamiyatini o'rganadigan psixologik tadqiqotlar ham keng tarqalgan. Gardner (1983) o'zining *Frames of Mind* asarida "ko'p aql" nazariyasini ishlab chiqqan va turli intellektual qobiliyatlarning rivojlanishini o'rgangan [5, 104-b].

Unga ko'ra, har bir talaba o'zining turli intellektual qobiliyatlari, masalan, matematik yoki lingvistik qobiliyatlari orqali ilmiy faoliyatda o'ziga xos yondashuvlarni yaratadi. Bunday yondashuvlar, ilmiy izlanishlarni takomillashtirishda talabalarga yordam berishi mumkin.

Shamsiyev (2021) esa, ilmiy tadqiqotchilik faoliyatida metakognitiv qobiliyatlarning rivojlanishiga alohida e'tibor qaratadi. U metakognitsiyani o'z-o'zini baholash va fikrlash jarayonini boshqarish deb ta'riflaydi va bu qobiliyatning ilmiy faoliyatda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarurligini ta'kidlaydi. Talabalarning ilmiy tadqiqotlarni o'tkazishda o'z faoliyatini tahlil qilish va uni optimallashtirish qobiliyati ularning intellektual darajasini oshirishga yordam beradi [6, 14-b].

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining samaradorligini oshirishda jamoaviy ish va hamkorlikni ta'minlash muhimdir. Javlonov (2020) ilmiy jamoalar va hamkorlikning talabalarning intellektual rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi haqida so'z yuritadi. U ilmiy jamoalar ichida o'zaro fikr almashish va tajriba o'rganishning talabalarning ilmiy izlanishlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Kooperativ o'qitish va ilmiy jamoalar orqali talabalar o'z fikrlarini yanada rivojlantirishi va ilmiy ishlarini samarali amalga oshirishi mumkin. Adabiyotlar tahlili, intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish va ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish borasidagi ilg'or metodologiyalarning ahamiyatini ochib beradi. Pedagogik texnologiyalar, ilmiy metodologiyalar, motivatsiya va ilmiy hamkorlik kabi omillar talabalarning ilmiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur shartlar hisoblanadi. Bu tadqiqotlar, talabalarning ilmiy izlanishlaridagi motivatsiyalarini va ilmiy faoliyatlarini rivojlantirishda asosiy yondashuvlarni ishlab chiqishda yordam beradi [7, 93-b].

Intellektual qobiliyatlar – bu odamning o'qish, tushunish, tahlil qilish, kritik fikrlash va masalalarga yechim topish qobiliyatidir. Talabaning ilmiy tadqiqotchilik faoliyati uchun bu qobiliyatlar muhim ahamiyatga ega. Bu bo'limda talabalarning kognitiv (bilim olish) va metakognitiv (o'z-o'zini baholash va o'rganish jarayonini boshqarish) qobiliyatlari haqida to'liq tahlil qilish mumkin. Shuningdek, intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish uchun qanday usullar va metodlarni qo'llash mumkinligi haqida ham so'z yuritish kerak.

Ilmiy izlanishlarga qiziqish talabalar uchun muhim motivatsiya manbai hisoblanadi. Talabalar ilmiy tadqiqotlar bilan shug'ullanish orqali o'zlarini yanada rivojlantirishga, yangi bilimlar va malakalarni o'zlashtirishga, shuningdek, ilmiy yutuqlarga erishishga intilishadi. Ilmiy izlanishlarga qiziqish, nafaqat akademik muvaffaqiyatlarni oshirishga, balki talabalar

uchun kelajakdagi kasbiy faoliyatida katta imkoniyatlar yaratadi. Ilmiy faoliyat bilan shug'ullangan talaba, kelajakda o'z sohasida yetakchi mutaxassisga aylanishi, ilmiy tadqiqotlar va innovatsion ishlanmalar orqali jamiyatda sezilarli o'rin egallashi mumkin [8, 93-b].

Shuningdek, ilmiy tadqiqotchilik faoliyati talabalarga global ilm-fan va texnologiyalar rivojlanishiga hissa qo'shish imkoniyatini beradi. Ilmiy izlanishlar natijasida yangi kashfiyotlar va innovatsion yechimlar ishlab chiqilishi, nafaqat ilmiy hamjamiyatda, balki keng jamiyatda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, talabalarning kelajakdagi ish faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ularni global miqyosda muvaffaqiyatga erishishga undaydi.

Talabalarning ilmiy faoliyatida psixologik va ijtimoiy omillar ham muhim rol o'ynaydi. Talabalar o'zlarini ilmiy faoliyatga qiziqtirishlari va samarali ishlashlari uchun ijobiy psixologik holatga ega bo'lishlari kerak. Bu bo'limda talabalar o'rtasidagi hamkorlik, rahbarlik roli, ilmiy jamoalar va ilmiy-motivatsion muhit haqida so'z yuritish lozim.

Talabalarning ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish, ayniqsa intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish orqali, ularga mustaqil va samarali ilmiy ishlanmalar olib borishga yordam beradi. Bu jarayon nafaqat akademik muvaffaqiyatlarni oshirish, balki kelajakda ilm-fan va texnologiya sohalarida muvaffaqiyatli mutaxassislarni tayyorlash uchun muhim ahamiyatga ega. Quyida talabalarning ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan bir qancha ilmiy takliflar keltirilgan:

Talabalarning ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish uchun intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish zarur. Ushbu dasturlar kognitiv va metakognitiv qobiliyatlarni, mantiqiy fikrlashni, ijodiy yondashuvlarni, hamda bilimni samarali tahlil qilish va qo'llashni o'rgatishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak [9, 24-b].

Masalan, talabalar uchun o'qish, tahlil qilish, sintez qilish va fikrni mustahkamlash bo'yicha treninglar tashkil qilish. Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish uchun interaktiv o'qitish metodlari va innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llash zarur. Talabalar o'zlarining ilmiy izlanishlarini amalga oshirayotganda, ularga o'quv jarayonida zamonaviy texnologiyalar, multimedia vositalari, onlayn kutubxonalar va ilmiy manbalarga kirish imkoniyatlari berilishi kerak. Bu yondashuvlar talabalarning ilmiy faoliyatini osonlashtiradi va ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi [10, 74-b]. Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining samaradorligini oshirishda talabalar o'rtasida kooperativ o'qitish va hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ilmiy jamoalar tashkil etish, guruhlar orasida fikr almashish va birgalikda tadqiqotlarni amalga oshirish, talabalar o'rtasida ilmiy hamkorlikni kuchaytiradi. Bu jarayon talabalarning tajriba almashish, turli fikrlarni tushunish va o'z ilmiy faoliyatlarida samarali yechimlar topishga yordam beradi.

Talabalar ilmiy tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqishini oshirish uchun ularga rag'batlantiruvchi mexanizmlar va imkoniyatlar yaratish kerak. Bunga ilmiy mukofotlar, grantlar, ilmiy konferensiyalar va seminarlar, shuningdek, ilmiy izlanishlar orqali jamiyatga qo'shgan hissalarini e'tirof etish kiradi. Talabalarga ilmiy faoliyatdagi muvaffaqiyatlaridan natijalar olish va jamiyatning ilmiy taraqqiyotiga hissa qo'shish imkoniyatini berish, ularning motivatsiyasini oshiradi. Talabalar ilmiy tadqiqotchilik faoliyatida qiyinchiliklarga duch kelmasliklari uchun ilmiy rahbarlar va o'qituvchilar tomonidan muntazam ravishda tahlil va nazoratni amalga oshirish kerak. Ilmiy ishlarning sifatini nazorat qilish, talabalarga doimiy fikr-mulohazalar va maslahatlar berish, ilmiy metodologiya va tadqiqot jarayonlarida xatolarni

tuzatish imkonini yaratadi. Bu esa ilmiy tadqiqotlarning sifatini oshiradi va talabalarning ilmiy faoliyatdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlaydi.

Ilmiy tadqiqotchilik faqat nazariy bilimlarni o'rganish bilan cheklanmasligi kerak. Talabalar ilmiy tadqiqotlarini amaliy ahamiyatga ega bo'lishi uchun ularga real hayotdagi muammolarni hal qilish imkoniyatlarini berish lozim. Bu orqali talaba o'z ilmiy faoliyatini jamiyat ehtiyojlariga mos ravishda yo'naltirishni o'rganadi. Shu bilan birga, ularning tadqiqotlari jamiyatga foydali bo'lib, ilmiy ishlarning jamiyatga ta'sirini sezilarli darajada oshiradi.

Talabalarning ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirishda intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy takliflar ko'plab aspektlarni o'z ichiga oladi. Innovatsion pedagogik metodlar, motivatsiya yaratish, ilmiy hamkorlikni rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali talabalar ilmiy faoliyatlarini samarali tashkil eta olishadi. Bu takliflar orqali talabalarga ilmiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bilimlar, ko'nikmalar va imkoniyatlar yaratish mumkin.

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyati talabalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda, ularni ilmiy izlanishlarga jalb qilishda va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon talabalarga nafaqat bilim va ko'nikmalarni o'rgatadi, balki ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish va global muammolarni hal qilish qobiliyatlarini ham shakllantiradi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotchilik faoliyati, talabalarga o'z sohalarida yetakchi mutaxassis bo'lish imkoniyatini beradi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Akhmedov, I. & Karimov, M. (2020). *Talabalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishning psixologik va pedagogik asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Davronov, R. (2019). *Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirishda metodologik yondashuvlar*. Jurnal of Education and Science, 3(2), 45-58.
3. Khalilov, Z. (2021). *O'qitish metodlari va intellektual qobiliyatlar: Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Tashkent: Sharq.
4. Tashkent, R. (2022). *Metodologiya va ilmiy tadqiqotlar: Yangi yondashuvlar*. Toshkent: Imom Buxoriy nashriyoti.
5. Shamsiyev, B. (2021). *Intellektual rivojlanish va ilmiy faoliyat: Psixologik tahlil*. Journal of Psychological Studies, 28(4), 12-19.
6. O'zoq, M. (2023). *Talabalar ilmiy tadqiqotlari va ularning metodologiyasi*. In *Pedagogika va ilmiy tadqiqotlar* (pp. 99-112). Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
7. Javlonov, X. (2020). *Kooperativ o'qitish metodlari va ilmiy tadqiqotlar: Zamonaviy pedagogik yondashuvlar*. Pedagogika jurnali, 32(6), 34-42.
8. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Pearson.
9. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
10. Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).